

A transzlingváló kommunikáció pedagógiája című projekt

bemeneti mérése első osztályosok számára

1. Transzlingváló beszédmódokat alkalmazó mérés, kulturálisan relevánsnak feltételezett képek és szövegek alapján. Kontrollcsoport: Sztenderd magyar nyelvű mérés.
2. A mérés két részből áll:
 - A) Az első rész három-három képről való beszélgetés. Mindkét teszt (transzlingváló és sztenderd) esetén rajzolt képekkel találkozik a gyermek. A sztenderd teszt középosztálybeli helyzeteket és tereket ábrázoló képek alapján történik, a transzlingváló teszt alapját Orsós Teréz cigány tematikájú képei adják.
 - B) A mérés második része egy rövid mese meghallgatása, majd – szükség esetén – segítő kérdésekkel való összefoglalása. A sűrke ló c. magyar népmesét (Arany László gyűjtéséből) a kontrollméréshez némileg egyszerűsítettük és rövidítettük. A transzlingváló mérésben ezt a mesét a közösség egyik tagjának (több, az iskolába járó gyermek édesanyja) segítségével transzlingváló, elsősorban romani nyelvi forrásokat tartalmazó változatban készítettük el. Nem a sztenderdizáltnak tartott romani beszédmódokat, hanem hangsúlyosan a közösség beszédmódjait vettük alapul a szöveg átdolgozásához. A lejegyzést kiejtés szerint végeztük, kérdéses esetekben az édesanyát kértük meg a szövegrész leírására, majd az ő írásmódját követtük.

Mindkét teszt esetében hangfelvételtől hallják a szöveget a gyerekek. A sztenderd méréshez egy budapesti, színészként dolgozó fiataalt kértünk fel a hangfelvétel elkészítésére, a transzlingváló méréshez az édesanya mondta a mesét a felvételre.

A gyerekek feladata, hogy a hallott mesét foglalják össze néhány mondatban. A sztenderd teszt esetében erre egy tanárnő kéri meg őket, a transzlingváló teszten pedig a mesét felmondó édesanya segítségével kérjük meg a gyerekeket a feladatra. Mindkét esetben felvételt készítünk a tesztről, amit utólag kiértékelünk.
3. A transzlingváló teszt méri:
 - A) a nyelvi repertoár állapotát
 - i. a gyermek percepciós mezejében feltételezhetően értelmezhető személyek, tárgyak és cselekvések megnevezését illető, denotatív jelentéseket hordozó nyelvi források ismeretét
 - ii. a grammatikai jelentéseket hordozó nyelvi források használatát (egyeztetés, toldalékolás, stb.),
 - B) a diszkurzív gyakorlatokban való részvétel módját
 - i. diszkurzív magabiztosság
 - ii. visszacsatolások a beszélgetőpartnerre
 - iii. szemkontaktus, nonverbális jelenségek
 - iv. mondatalkotás (egész mondatok vs. egyszavas válaszok aránya)
 - v. megnyilatkozások folyamatossága, kiteljesedettsége

Bizony lacso avla!

A transzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

4. Feltételezésünk szerint a „kétnyelvű” szocializációban felnövő, otthon romanihoz köthető nyelvi gyakorlatokat is alkalmazó gyerekek lényegesen jobban teljesítenek a transzlingváló tesztben.

Transzlingváló változat

1. rész: képleírás

Mondatokat várunk, de mondatszavas válaszokat is elfogadunk. A segítő kérdéseket addig tesszük fel, amíg a feladatmegoldási cél nem teljesül. Az instrukciók feltétlenül hangozzanak el, de egyéb, a gyermeket megnyugtató vagy a figyelmét összpontosító párbeszédetől sem szükséges tartózkodni. A válasz várható tartalmi elemei c. résznél a lehetséges válaszok tartalmi elemeit olvashatjuk, más logikus megoldást hagyjunk helyben. A helyes válaszok esetén dicsérettel motiváljuk a gyermeket.

1. KÉP

Instrukció (Ez hangzik el a gyermekek előtt):

Mutatunk neked három képet, és mindegyikről beszélgetni fogunk kicsit. Mondj majd el mindent, amit szeretnél. Ez az első kép.

Avandre kerav tuke trin fényképa. palo roma vorbin keras egy pikko. Te phen so kamen. Ado hin o angluno fényképo.

1. *Mit látsz a képen? (esetleg: Miket látsz a képen?) Hol vannak ezek az emberek? So dikhes po fényképo? But gyhene. Kaj hi le o manusha.*

A válasz várható tartalmi elemei:

A tranzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

- *Házak, fák, emberek, állatok, út, stb. Otthon a házak előtt, erdőben, a réten, az úton, stb.*
- *sukar vesh, tiszta zöldno, fákat raknak, tüzet, kher, gitár, táncolnak, zenélnek, mulatnak, cigiznek, fát szednek, kashta kiden, labdázik a gyerek, kheren o beata focijaha, vesh, mal (mező), állato, drom, stb.*

2. Mit csinálnak az emberek a képen? So kheren o manusha po fényképo?

A válasz várható tartalmi elemei:

- *A fiú labdázik, a másik fiú fát visz a tűzre, két ember cigarettázik, egy férfi hegedül, a nők hallgatják és énekelnek. A ház előtt hárman tüzet raknak. Egy nő a kezében tartja gyermekét. (Ezeket természetesen bármilyen megfogalmazásban elfogadjuk).*
- *Beato kheren e labda, ado chavo ingrel o kashta ando vesh, duj manusha cirdinyi. ado manush gitarozinel, gilyi cirdel, o romnya uzsharen i gilyi te shunen te bashol. Angla o kher trin dzsene jag keren. Adi romnyi peske beatos andi angalya khudel.*

3. Mit látsz a képen az embereken kívül? So dikhes még po képo?

A válasz várható tartalmi elemei:

- *A kutya kergeti a macskát / a macska a kutya elöl fut. O dhukel nashavel le macska. Ruha szárad a kötélén O kotora shuttyol po shejlo, ég a tűz Phabol i jag. Fenn az égen látszik a Hold. Opral az égo shaj dikhel o holdo. Három házat. Trin kera dikhav. Laulyi (piros) pöttyöso labda dikhav. kásta, drom dikáv, Piros pöttyös labdát, fákat, utat*

4. Milyen ruhákat hordanak az emberek és azok milyen színűek? Soske kotora hi po manusha? Sosko szino hi len?

Várható válasz: 3-4 ruhadarab felsorolása.

Értékelés: Az első képről összesen 20 pont szerezhető.

1. nevezzen meg legalább 3 cselekvést a képről: cselekvésenként kap egy pontot. **(3 pont)**
2. Nevezzen meg legalább 5 figurát a képről **(5 pont)** (pont adható abban az esetben, ha életkor és/vagy nem és/vagy családi szerep szerint elkülöníti a figurákat. pl.: apa, kislány, férfi stb.).
3. Nevezzen meg két ruhadarabot, hozzá tartozó színt vagy mintát: **(2 pont)**
4. Grammatikai kompetencia: **5 pont** (hibánként 1 pont levonás, hiba: egyeztetés, toldalékolás, egyéb agrammatikus alakok, pl. igék hiánya)

Figyelem: Nem számítanak hibának a következők:

- a. nyelvjárási vagy köznyelvi elemek, pl: diftongusok ejtése (jóu, stb.), nákolás (tudnák), suksükölés (Majd meglássuk, milyen idő lesz holnap)
- b. romani nyelvi interferenciák
 - i. hanglejtés eltérései
 - ii. hangsúly eltérései

iii. fonológiai realizációk eltérései (pl: kutya helyett kucsa), stb.

5. Diszkurzív kompetencia:

- a. nonverbális magabiztosság **1 pont** (a gyermek szemkontaktust tart, testbeszéde felszabadult)
- b. diszkurzív magabiztosság **2 pont** (a gyermek nem hagyja a kérdéseket megválaszolatlanul, minden kérdésre reagál - 2 pont; néhány kérdésünk megválaszolatlanul marad – 1 pont; általában nem válaszol a kérdésekre, csak nonverbális jeleket vagy azt se küld – 0 pont)
- c. szövegalkotás képessége **2 pont** (válaszai a megnyilatkozás várható hosszának megfelelően alakulnak – 2 pont; válaszai nonverbálisak és/vagy egyszavasak – 1 pont; a gyermek több esetben nem ad választ – 0 pont)

2. KÉP

Instrukció (Ez hangzik el a gyermekek előtt):

Ez a második kép. Alo hi o másodiko fényképo. Mondj majd el mindent, amit szeretnél. Pen majd avri so dikesz po fényképo?

1. *Mit látsz a képen? (esetleg: Miket látsz a képen?) Hol vannak ezek az emberek? So dikesz po fényképo, kaj hi le manusa?*

A válasz várható tartalmi elemei:

- *Ház előtt/ udvaron/ utcán, stb. egy család ül. Angaló kher but gyene beshen ado családó. Van egy ház, egy szekér, egy kutya, egy kisbaba a képen. Hi egy ker, egy vurdon, egy gyukel, ado cino csecsemöo po képo. Családtagok megnevezése (apa, anya, stb.).*

2. *Mit csinálnak az emberek a képen? So keran ada la manusa po képo?*

3. A válasz várható tartalmi elemei:

- *Pipáznak, pipazinen, ülnek, beshen beszélgetnek vorbin keran, gibaren (danolnak), a ruhák száradnak, o kotora suttyon, simogatja a kutyát simitinel o cino csavo le gyukles, a kisfiú játszik a fazékkal/eszik, cino csavo anda i piri kál. stb. (Ezeket természetesen bármilyen megfogalmazásban elfogadjuk).*

A tranzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

4. *Te kikkel laksz egy házban? Tu kaha beshes and egy ker? Hányan éltek a házban?hányan gyuven ando ker? Mondd el, hogy kik, de ne (csak) a nevüket mondd, hanem azt is, hogy ők kicsodák. Ko beshel ando ker? Na lengo nav phen, hanem odo ko hin tuke!*

(További kérdésekkel segítsük a gyermeket, ha megakad a felsorolásban)

Értékelés: A második képről összesen 20 pont szerezhető.

1. Helyszín megnevezése 1 pont, család felismerése 1 pont, legalább három tereptárgy (ház, székér, tűz, fazék, fűcsomó) megnevezése 1 pont (ezekre külön is rákérdezhetünk), családtagok megnevezése 1 pont (legalább 4 családtag elkülönítése), cselekvések megnevezése 1 pont (legalább két cselekvés) **(5 pont)**
2. Saját család bemutatása: létszám – 1 pont; rokon relációnként 1 pont adható. Keresztnevekre nem adunk pontot. Ha ragadványneveket említ a gyermek, azt is jó válasznak tekintjük, és nem javítjuk ki. **(5 pont)**
3. Grammatikai kompetencia: **5 pont** (hibánként 1 pont levonás, hiba: egyeztetés, toldalékolás, egyéb agrammatikus alakok, pl. igék hiánya)

Figyelem: Nem számítanak hibának a következők:

- a. nyelvjárási vagy köznyelvi elemek, pl: diftongusok ejtése (jóu, stb.), nákolás (tudnák), suksükölés (Majd meglássuk, milyen idő lesz holnap)
 - b. romani nyelvi interferenciák
 - i. hanglejtés eltérései
 - ii. hangsúly eltérései
 - iii. fonológiai realizációk eltérései (pl: kutya helyett kucsa), stb.
4. Diszkurzív kompetencia:
- a. nonverbális magabiztosság **1 pont** (a gyermek szemkontaktust tart, testbeszéde felszabadult)
 - b. diszkurzív magabiztosság **2 pont** (a gyermek nem hagyja a kérdéseket megválaszolatlanul, minden kérdésre reagál - 2 pont; néhány kérdésünk megválaszolatlanul marad – 1 pont; általában nem válaszol a kérdésekre, csak nonverbális jeleket vagy azt se küld – 0 pont)
 - c. szövegalkotás képessége **2 pont** (válaszai a megnyilatkozás várható hosszának megfelelően alakulnak – 2 pont; válaszai nonverbálisak és/vagy egyszavasak – 1 pont; a gyermek több esetben nem ad választ – 0 pont)

3. KÉP

Instrukció (Ez hangzik el a gyermekek előtt):

Ez a harmadik kép. Mondj majd el mindent, amit szeretnél. Alo hi o harmadiko fényképo. Pen majd avri so dikesz po fényképo?

1. *Mit látsz a képen? Szo dikesz pado képo? Mit csinál ez az asszony? So keren adi romnyi? Hol van ez az asszony? Kaj hi adi romnyi? Mi minden van körülötte? (rámutathatunk az egyes tárgyakra).*

A válasz várható tartalmi elemei:

- *Egy asszonyt a házban. (ando kher, gya taj dikla andi konyha kaj so tavel)? Süt, pekel, gyúr, nyújtinel (bármely, hasonló tevékenységre utaló válasz elfogadható). Asztal, asztala gyúródeszka, nyújtódeszka sodrófa, nyújtófavo függöny, függönyi, lámpa, égőva, kanna, kupa.*

2. *Hol van a kanna? Kaj hin i kupa?*

Elvárt válasz: az asszony mögött / mellett. Pale romnyako dumo/ Pashe romnyako oldal (pashla te = mellett,

Hol van a lámpa? Kaj ha di lampa? Kaj dikhesz la?

Elvárt válasz: a kanna fölött / a falon.

Hol van az ajtó? Kaj ha a dudar?

A válasz várható tartalmi elemei:

- *az asszony mögött / a lámpa mellett / hátul*

3. *A te anyukád mit szokott csinálni a házban vagy a ház körül? Ti daj szo szi csijá te keren ando ker vagy pash o ker És az apukád? Testvéreid? És te?*

Elvárt válasz: Házimunkák megnevezése.

4. *Milyen az asszony ruhája? Milyen a mintája? Szoszke hi le romnyake kotora?*

Elvárt válasz: virágos. rozsás (hi o koszno = kendő)

5. *Milyen az asszony kendője? Milyen a mintája?*

Elvárt válasz: pöttyös. pöttyös (hi le romnyake kotora)

Értékelés: A harmadik képről összesen 20 pont szerezhető.

1. Helyszín megnevezése 1 pont, a tevékenység megnevezése 1 pont, legalább három tereptárgy (asztal, kanna, deszka, sodrófa, stb.) megnevezése 1 pont (ezekre külön is rákérdezhetünk), cselekvések megnevezése 1 pont (legalább két cselekvés) **(5 pont)**
2. Relációs viszonyok megnevezése 1-1 pont, összesen **3 pont**.
3. Minták megnevezése 1-1 pont, összesen **2 pont**.
4. Grammatikai kompetencia: **5 pont** (hibánként 1 pont levonás, hiba: egyeztetés, toldalékolás, egyéb agrammatikus alakok, pl. igék hiánya)

Figyelem: Nem számítanak hibának a következők:

- a. nyelvjárási vagy köznyelvi elemek, pl: diftongusok ejtése (jóu, stb.), nákolás (tudnák), suksükölés (Majd meglássuk, milyen idő lesz holnap)
 - b. romani nyelvi interferenciák
 - i. hanglejtés eltérései
 - ii. hangsúly eltérései
 - iii. fonológiai realizációk eltérései (pl: kutya helyett kucs), stb.
5. Diszkurzív kompetencia:
- a. nonverbális magabiztosság **1 pont** (a gyermek szemkontaktust tart, testbeszéde felszabadult)
 - b. diszkurzív magabiztosság **2 pont** (a gyermek nem hagyja a kérdéseket megválaszolatlanul, minden kérdésre reagál - 2 pont; néhány kérdésünk megválaszolatlanul marad – 1 pont; általában nem válaszol a kérdésekre, csak nonverbális jeleket vagy azt se küld – 0 pont)
 - c. szövegalkotás képessége **2 pont** (válaszai a megnyilatkozás várható hosszának megfelelően alakulnak – 2 pont; válaszai nonverbálisak és/vagy egyszavasak – 1 pont; a gyermek több esetben nem ad választ – 0 pont)

II. rész: szövegértés és szövegalkotás

Mondatokat várunk, de mondatzavas válaszokat is elfogadunk. A segítő kérdéseket szükség esetén tehetünk fel, de ezt a pontozásnál figyelembe kell venni. Az instrukciók feltétlenül hangozzanak el, de egyéb, a gyermeket megnyugtató vagy a figyelmét összpontosító párbeszédetől sem szükséges tartózkodni. A válasz várható tartalmi elemei c. résznél a lehetséges válaszok tartalmi elemeit olvashatjuk, minden más logikus megoldást hagyjunk helyben és pontozzunk.

Instrukció: Asun o történeto , és phen avri, szo asunasz! Hallgasd meg a mesét, és utána mondd el, mit hallasz!

O parno grasz

Kaj hasz, kaj na o csorro manus, kasz na hasz nista ando világo, csak egy parno grasz. Geja peszke parne grasztehe fuvarozni, szorro gyesz gyalasz avlasz lehe. O parno grasz mindig diklasz, le bute graszten duj gyejne hi le, voj meg korkore cirdel o vurdon.

phenel peszke manuseszke:

- lacso manus, kavera miért dzsan duj gyene, me meg csak kurkore?

- Bizony azért ha di muro lacso grasz, mer naj ma love pe kaver graszteszte, savo pashtute shaj gyalasz.

- Ha a di hi to bajo, muk man avri, maj me rodav mange kaver grasztesz.

O csorro manus avri mukja les. Gelya tar o parno grasz, te dekhel peszke egy káver grasztesz. gyelas, gyelas, jekvar diklya egy rokalyukat. Sigyargya te pasol opre pi gödra, sar te muja has, még ni peski paori na dzsanel mozgatni.

Othegelya andi gödra egy phuri róka beshlas trine csavenca. Jekvar a legpikko beato avri kamja te dzsan, dikhja o parno grasz, odi gindingya palo parno grasz, hogy jiv hi. Pale gelya ke peski daj.

Jaj muri daj, na gyavri, mert baro jiv hin avral.

- Nashtig avel jiv, mert ako baro tato hi – phenel e puri róka, de voj gelya avri. Dikhlya naj jiv hi, hanem parno grasz hi. Gondolkozinel, szar cirdelala avri. Gelya thar hát ko farkasi.

- Muro Pral, lacso masz szerzingyom, mán kothe ingergyom les ki gödra, de ni sar na riszel andre gödra ko muj; azért dzsas tar ketho barlango, ando do biztos andre riszel, maj duj gyejne opre phira hala thaj kaha les duj dzsejne.

E farkasi loshanyija le maseske, gondolingyan ande peske: csak tavel ande leszko barlango o masz, na hal andral i róka mélyni egy pashna. Mindjárt pale gelye andi gödra. O farkasi pucsja:

- Sar kapelasz te ingren ke moro barlango, muro phral?

A transzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

- Hát csak auka – phenel i roka –, sar me angyon lesz. Peski pauri kaj muri panglya, auka pangyom lesz árkon-bokron keresztül, még ni pharo na hasz. Pandasz leszki pauri karing tiri pauri, auka hin legsukar tingrel lesz.

O farkasi mindjárt andre egyezingya, bizony lacso avla! Mán szigo loshanyilya le maseske – i róka zurale összehanglya le parne graszteszke paura ha les farkasiszke pauri.

- Na shaj dzsasaz abaj khere!

Cirdelles o farkasi, de na dzsanelles mozdítani, hiába erőlködinél, opre acsel o parno grasz, nashel, cirdele farkasi szar e mulel, ingerye lesz kaszko hasz.

- No, lacso manus, angyom ekhe kaver grasztesz.

O csorro manus po shero malagya le farkasi, leski mortyi bikingya pal bute lovenge, palo do kingya kaver grasztesz, már akkor duj dzsejne pirnasz o graszta.

Ha korkore pirgya has, akkor na dzsanglyomas palleste te vorbinen

Meséld el a történetet! Phen avri o történeto!

- a. Miért volt szomorú a szürke ló? Miért has busno o parno grasz?
- b. Miért nem vett a szegény ember másik lovat? Miért na kingya o csorro manus kaver grasztesz?
- c. Mit kért a szegény embertől a szürke ló? Szo manglya katho csorro manus o parno grasz?
- d. Hová ment a szürke ló? (Mire feküdt rá?) Kaj gelya o parno grasz? Pe soste pasija opre?
- e. Mit mondott a legkisebb róka, miért nem lehet kimenni? Szo phengya i pikko róka, miért nastig gyal avri?
- f. Hová, kihez ment az öreg róka? Kaj, Karing gyeja i puri roka?
- g. Mit mondott a róka a farkasnak? Szo phengya i roka pe farkasiszke?
- h. Mit csinált a szürke ló? Szo kergyasz o parno grasz?
- i. Mit csinált a gazda? Szo kergyas o manush?

Értékelés:

A) Az értékelés szempontjai:

i. Hány mondatból áll a gyermek elbeszélése? **max. 6 pont**

- a) 4 vagy több mondat önállóan, segítő kérdések nélkül = 6 pont
- b) 2-4 vagy több mondat segítő kérdésekkel = 4 pont
- c) 1-2 mondat segítő kérdésekkel = 2 pont
- d) nem értelmezhető szövegalkotás = 0 pont

ii. Milyen az átlagos mondathossz? **max. 4 pont**

- a) A szituációnak megfelelő mondathossz, tagolt egyszerű, esetleg összetett mondatok = 4 pont

A transzlingvális kommunikáció pedagógiája Tiszavasváriban

- b) sok szómondat, hiányos mondat, szerkesztetlen, tagolatlan mondatok túlsúlya = 2 pont
 - c) nem értelmezhető = 0 pont),
- iii. Mennyire felel meg a diszkurzív viselkedés a szituációnak? **max. 5 pont**
- a) a gyermek képes a feladatra koncentrálni, felszabadultan, bátran beszél = 5 pont
 - b) a gyermek bátortalan, visszafogott, de képes értelmezhető összefoglalót adni = 3 pont
 - c) a gyermek nem képes kezelni a formális szituációt = 0 pont
- iv. Milyen tartalmi elemeket ad vissza a gyermek az összefoglalóban? **max. 15 pont**, lehetséges tartalmi elemek: a ló egyedül fuvarozik (1) ezért szomorú (2), a gazda elengedi világgá (3), a ló ráfekszik a rókalyukra (4), a kistróka hónap gondolja a szürke lovat (5), az öreg róka azt mondja, ez nem lehetséges, mert nyár van (6), az öreg róka kimegy és felismeri a lovat (7), az öreg róka elmegy a farkashoz (8), az öreg róka azt hazudja a farkasnak, hogy a ló az ő zsákmánya – át akarja ejteni a farkast (9), a róka azt tanácsolja a farkasnak, hogy farkánál fogva vontassa át a zsákmányt a saját barlangjához (10), a farkas magának akarja megtartani a zsákmányt – kapzsi és gonosz (11), a szürke ló elvágta a farkassal (12), a gazda agyonüti a farkast (13), a gazda a farkas bőréből vesz egy másik lovat (14), a két ló most már együtt dolgozik (15)
- v. **II. rész mindösszesen 30 pont**

A tesztben elérhető maximális pontszám 90 pont